

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Кирилка Симеонова Тагарева – Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки;
професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 31 от 11.04.2025 г. и в интернет страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра Психология към Педагогически факултет като кандидат участва доц. д.пс.н. Манол Николов Манолов от катедра Психология към Педагогически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-22-1331 от 10.06.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология), обявен за нуждите на катедра Психология към Педагогически факултет на ПУ.

За участие в обявения конкурс са подадени документи от единствен кандидат: доц. д.пс.н. Манол Николов Манолов от катедра Психология към Педагогически факултет на ПУ.

Представеният от доц. д.пс.н. Манол Манолов комплект материали на електронен и на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

Кандидатът доц. д.пс.н. Манол Манолов е приложил общо 29 научни труда: 9 монографии, 19 статии, 1 учебно пособие.

За рецензиране по конкурса са представени 20 научни труда: 5 монографии, 14 статии, 1 учебно помагало. Разпределението на научните трудове в страната и в чужбина, е както следва: 13 в страната и 7 в чужбина.

Приложени са разделителни протоколи за 10 колективни публикации.

Кандидатът представя също: справка за спазване на минималните национални изисквания, анотации на научните трудове - на български и английски език; самооценка на прино-

сите - на български и английски език; документи, удостоверяващи учебната и научно-изследователската дейност, включително работа с докторанти и дипломанти, участия в проекти, ръководство на научноизследователски проекти и др.

Приложени са и документи за съответствие с допълнителните изисквания на Педагогическия факултет на ПУ.

Документите и материалите, представени от доц. д.пс.н. Манол Манолов отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ.

От изготвената наукометрична справка за спазване на минималните национални и допълнителните факултетни изисквания се вижда, че кандидатът изпълнява количествените изисквания по всички групи от показатели, като общият брой точки надхвърля определените от минималните национални и факултетни изисквания. Минимални изисквани точки за професор (национални и факултетни) са общо 660 точки. Реалният брой точки на кандидата е 1124,1 точки.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Доцент д.пс.н. Манол Манолов е роден през 1986 г. През 2012 г. придобива бакалавърска степен по психология в ПУ с професионална квалификация психолог, учител по психология. През 2012 г. в ПУ придобива магистърска степен по Консултативна психология с квалификация психолог-консултант.

От 2018 г. М. Манолов е доктор по психология, специалност социална психология. Научната и образователна степен „доктор“ придобива във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ (ВТУ) със защита на дисертация на тема: „Интеракционни модели за редуциране на социалната изолация на нестандартни групи“.

От 2021г. е доцент по психология.

От 2023 г. доц. М. Манолов е доктор на психологическите науки. Тази научна степен придобива във ВТУ със защита на дисертация на тема: „Анализ на писма и автопортрети на Винсент ван Гог в контекста на психопатологията на Мъртвия Аз“.

Професионалната кариера на доц. д.пс.н. М. Манолов е пряко свързана с психологията, педагогиката и образованието – работил е като психолог, възпитател, като съветник на министъра на образованието през 2021-2022 г. и др. Академичната кариера на доц. Манолов започва във ВТУ където последователно заема длъжностите асистент, главен асистент и доцент от 2017 г. до 2024г. От 2024 г. до днес работи в ПУ, катедра Психология като доцент.

Представената автобиография показва едно последователно и възходящо образователно, професионално и кариерно развитие на доц. д.пс.н. Манол Манолов.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Преподавателската дейност на кандидата доц. Манолов обхваща дисциплините: психология на развитието; психология на личността; психология на креативността; педагогическа психология; консултативна психология, психологически измервания и оценки и др. Преподаваните академични курсове съответстват на профила на обявения конкурс.

В своята преподавателска дейност доц. Манолов проявява умения да представя съдържанието на материала по учебните дисциплини на високо ниво на научно познание с прилагане на иновативни методи на работа. В преподаването той успешно вплита и резултати от собствените си научни изследвания. Доц. Манолов умее да вдъхновява и мотивира младите хора за научноизследователска работа. Неговата комуникация със студентите се отличава с коректност, толерантност, достъпност, но и с високо ниво на академични изисквания.

За целите на обучението на студентите, доц. Манолов публикува учебно пособие, наръчник: „Аз не съм жертва!“. В него се разглеждат теми, свързани с теорията на насилието, психологически профили на жертви и насилници, стратегии за справяне, изготвяне на план за безопасност и познаване на правата на пострадалите. Наръчникът включва реални примери и казуси от практиката и е ценен за университетската подготовка на студентите и практиката.

Работата на доц. Манолов със студенти и докторанти е разнообразна: той е ръководил 19 успешно завършили дипломанти в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ във ВТУ, Нов български университет и ПУ. Доц. Манолов е научен ръководител на двама успешно защитили докторанти: д-р Анета Йочева с тема на дисертационния труд „Една интерпретация за перцепция за времето и д-р Минчо Минчев с тема на дисертацията: „Влияние на социалнопсихологическите механизми върху професионалния избор“.

Представените за рецензиране публикации са разпределени както следва: 20 научни труда: монографии – 5 броя; статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация- 2 броя; статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове – 12 броя; университетско учебно пособие – 1. Самостоятелните научни трудове са 10 броя; с един съавтор – 6 броя; с двама съавтори – 4 броя. На български език са написани 10 броя и на английски език – 10. Проблематиката,

третирана в тях, съответства на профила на обявения конкурс и показва целенасоченост на автора в неговата научно-изследователска и творческа дейност.

Представените за рецензиране статии и доклади са публикувани в престижни български и международни издания.

Представените за рецензиране материали не повтарят други, с които доц. Манолов е участвал в процедура за заемане на академичната длъжност „доцент“ и в процедура за защита на научната степен „доктор на науките“.

Хабилитационният труд на доц. Манолов е: В огледалото на темперамента. Развитие и предизвикателства в ранна детска възраст. Издателство: Манол Манолов, печат „Колор принт БГ“ ЕООД. 2025. ISBN 978-619-91664-6-8, стр. 181. COBISS.BG-ID70210312. В него авторът представя собствено оригинално изследване, осъществено в светлината на класически и съвременни модели на темперамента: Хипократ, Гален, Александър Томас и Стела Чес (Thomas & Chess), Мери Ротбарт (Rothbart) и Джеръм Каган (Kagan) и др. Избраната от кандидата теоретична основа на изследване е в съответствие с историческата традиция в изучаване на проблематиката, свързана с темперамента и дава възможност за добавяне на един съвременен прочит и успешно продължаване на изследователско-теоретична традиция в полето на темперамента и детския темперамент.

Монографията съдържа три части. Първата част представя теоретична основа на проблема за темперамента и за детския темперамент. В нея са разгледани дефиниции на понятията, типологии, родителското влияние върху темперамента, дългосрочни последици, свързани с темперамента и влиянието на темперамента върху личността.

Във втората част е представено собствено емпирично изследване. В експеримента участват 140 деца в предучилищна възраст – от три до седем години. Използван е инструмент за оценка на темперамент (въпросник по Rothbart) и поведенчески индикатори (SDQ). Анализът на резултатите потвърждава значими корелации между негативната емоционалност, инхибиторния контрол и социално-емоционалните трудности. Получените резултати обогатяват съществуващите модели за детския темперамент и дават основание да се зложат специфични дейности за превенция и терапия в това направление.

Третата част на монографията предлага стратегии за работа с родителите, с възпитателите, с децата. Авторът подчертава, че „добро съвпадение“ между темперамент и среда (goodness of fit) е условие за психично благополучие.

Доц. д.пс.н. Манол Манолов има публикувана монография, посветена на феномена цинизъм в български контекст: „Българският цинизъм. Крос-културален анализ“, 2024. В тази монография е представено крос-културно изследване с участието на извадки от три

социално-културни среди: България, Великобритания и САЩ. Авторът счита, че българският цинизъм не е просто негативна нагласа, а адаптационна стратегия в условия на социална фрустрация, историческо недоверие и институционална неефективност.

Другите три монографии на доц. Манолов са в съавторство. Монографията: „Публични политики спрямо полово-ролевите стереотипи и нагласи, водещи до насилствени отношения в българското семейство (политики и практики)“, 2023 г. е в съавторство с И. Иванов; монографията „Политическата психология в полето на българските етнопсихологически особености“, 2021г. е в съавторство с Д. Добрев. Монографията „Психология на родителските стилове в полето на жизнения смисъл“, 2021г. е в съавторство с Ив. Стоянов. Последната монография предлага изучаване на родителските стилове и субективното преживяване за смисъл в живота. Първата част на монографията е посветена на типологиите на родителското поведение в модела на Baumrind за авторитарен, авторитетен и позволяващ стил. Втората част анализира семейството като система, а третата – представя емпирично изследване с българска извадка, чрез което се установява, че високите нива на преживян житейски смисъл корелират с по-чести прояви на авторитетно родителстване. Бихме могли да кажем, че монографията предлага нов прочит на проблеми в сечението между психология на развитието и екзистенциалната психология.

Доц. Манолов представя за рецензиране четиринадесет статии: четири от тях са самостоятелни и са на български език и десет – на английски език: самостоятелни и в съавторство.

Самостоятелните статии на български език и английски език са седем и са посветени главно на теми от психология на развитието и педагогическата психология: експерименталната психология на развитието (Българска адаптация на скалата за склонност към интерперсонална виктимизация, 2024); психология на развитието (Динамика на възприятията за Аз-а в полето на статусите на идентичност“, 2024; Influence of Categories of Modernity in the Consciousness of Young People, 2019); семейната психология и социална работа (Обзор върху базираните на доказателствата подходи за превенция на домашното насилие, 2023); психология на зрелостта и психология на възпитанието (Цинизмът като нагласа при българите. Предпоставки при възпитанието на детето“, 2021); психология на възрастните (Exploring the relationship between attachment style and the tendency for interpersonal victimhood in cross-cultural sample. 2023); родителска и детска клинична психология (Psychopathology of lifeless self. conceptualization and linguistic model in vincent Van gogh's letters to his brother Theo 2023).

Научните статии в съавторство и на английски език са посветени на разнообразни те-

ми от педагогическата и възрастовата психология и на теми, посветени на гранични връзки с други клонове на психологията: семейна психология (Manolov, M., Ivanov, Iv., Chavdarova, V. Gender-Role Stereotypes in the Bulgarian Family: Cross-Generational Transmission of Gender Attitudes. 2023); юношеска психология (Manolov, M., Stoyanov, Iv. The relationship between coping strategies and attachment styles in adolescents: implications for psychological resilience, 2025); педагогическа психология (Manolov, M., Avramova-Todorova, G. Development of personal competences through stem: evidence-based methods and their use in educational systems, 2023); психоанализа и психология на развитието (Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl. Social Inheritance of Fear, 2020); обща и възрастова психология (Manolov, M., Voznyuk, A. On the problem of human consciousness: from facts to theoretical speculations, 2019); социална и възрастова психология (Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl., Trifonova-Dimitrova, P. Social Inheritance in the Context of Psychology, 2018); психология на възпитанието (Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl. The Role of Bulgarian Proverbs in the Modern Family, 2019).

Публикациите показват развитието на кандидата с включване на актуални за съвременното теми, допълващи основната му изследователска насоченост.

Публикациите на доц. д. пс. н. Манол Манолов от теоретичен и изследователско-приложен характер са в няколко области на научното познание:

Темперамент, идентичност, и родителски влияния. В тази област са изучени детския темперамент и поведенчески затруднения в предучилищна възраст. Емпирично е валидиран и е предложен модел на връзката между темперамент и поведенчески затруднения при деца в предучилищна възраст, базиран на стандартизирани инструменти (Rothbart, SDQ).

Формулирана е концепция за родителската роля като носител на екзистенциален смисъл, чиято липса води до неавторитетно поведение спрямо детето.

Описан е трансгенерационен механизъм за предаване на страх и тревожност чрез несъзнавани характерови структури и компенсаторни възпитателни стратегии.

Нагласи и взаимоотношения. Тук, за българската културна среда е адаптирана скалата за интерперсонална виктимизация (TIV), със статистически потвърдена четирифакторна структура и културно-специфични особености.

Идентичност и Аз-концепция. Статусни модели, разкъсан Аз и самооценка. В тази област са изучени статусите на идентичност, влиянието на Аз-структурите. Предложен е лингвистичен и когнитивен анализ на травматична идентичност чрез анализ на творчеството и

наратива в писмата на Винсент ван Гог. Доказано е, че личностната фрагментация и неинтегрираният Аз-континуум корелират с повишена тревожност и емоционална дезадаптация.

Виктимология и психология на насилието - привързаност, превенция и интервенции. Тук е предложена методология за оценка и работа с жертви на домашно насилие, обхващаща когнитивни, емоционални и правни аспекти.

Емпирично е доказана връзката между тревожна и избягваща привързаност и склонността към интерперсонална виктимизация при юноши и възрастни.

Представен е модел на циклична виктимизация, в който преживяната травма води до когнитивна руминация и повтораемост на насилието в близки отношения.

Етническа идентичност и социална памет. В тази област са изучени „лутаща се политическа идентичност“, колективен страх и недоверие, слаба идентификация на държавността у възрастните хора в България.

Многобройните теоретични и емпирични изследвания в петте очертани области се характеризират с прецизност, наличие на достатъчен емпиричен доказателствен материал, използване на съвременни статистически методи за обработка на данните и адекватни изводи. Голяма част от тях имат практико-приложни възможности и могат да бъдат използвани в практиката от психолози, социални работници и други изследователи.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

В представения от кандидата доказателствен материал е направена самооценка на научните приноси, значимостта в пет водещи тематични области и на приложните приноси, която напълно приемам. Приносите на доц. д.пс.н. Манол Манолов към научно-изследователския фонд на психологията значително обогатяват познанията за детския темперамент, идентичността, родителстването, междуличностните нагласи и автоконцепцията, превенцията на насилието и психологическата уязвимост. Създадените авторски методики и адаптираните такива са във вид, напълно приложим в практиката и дават възможност за разгръщане и проверка на изследователски хипотези и за реализиране на диагностична и проучвателна работа „на терен“ от психолозите, сблъскващи се с проблеми от това естество. Те са особено ценни предвид постоянно нарастващата необходимост от създаване и адаптиране на изследователски и диагностични инструменти.

Значимостта на резултатите от теоретико-изследователската работа на доц. д.пс.н. Манолов е призната не само на национално, но и на международно ниво, което се доказва от публикациите в реферирани и индексирани издания и от представените цитирания. Представените цитирания са общо 25 броя. От тях: цитирания в научни издания, реферирани и ин-

дексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 6 броя; цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 13 броя; Цитирания или рецензии в нереферираны списания с научно рецензиране – 6 броя.

Спазени са напълно количествените показатели на критериите за заемане на академичната длъжност „професор”.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Представените научни трудове са оригинални научни разработки. Преобладаващата част от проведените изследвания са самостоятелно проведени, а тези, в които е работено в сътрудничество, показват умения за работа в екип в планирането, в провеждането на изследването и в обобщаването на резултатите.

Депозирания документация, включително и забелязаните цитирания са изрядни и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс.

5. Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки. Препоръчвам на доц. д.пс.н. Манол Манолов да продължава да развива своя научно-изследователски и преподавателски потенциал в областта на психологията на развитието и педагогическата психология..

Лични впечатления

Познавам М. Манолов като студент по психология в ПУ, отличаващ се със силен познавателен интерес, последователност и иновативност. Като човек и колега доц. Манолов се характеризира със спокоен характер, колегиалност, търпение и отговорност. Има отлични презентационни умения и способност да вдъхновява и стимулира колеги, студенти и докторанти.

В периода на работата ми върху рецензията не открих текстове, които могат да бъдат определени като плагиатство и не съм получавала сигнали за такова.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д.пс.н. Манол Манолов отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“ и Допълнителни факултетни изисквания на Педагогическия факултет на Пловдивския университет.

Кандидатът в конкурса е представил **достатъчен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на научната степен „доктор на науките“ и кон-

курса за заемане на длъжността „доцент“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д.пс.н. Манол Николов Манолов е несъмнена.

Постигнатите от доц. д.пс.н. Манол Николов Манолов резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет ПУ „Паисий Хилендарски“ за избор на доц. д.пс.н. Манол Николов Манолов на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология).

15.07.2025. г.

Рецензент:

(подпис)

Професор д-р Кирилка Тагарева